

RYSZARD DZIĘCIOŁOWSKI

Zagrożona przyszłość myślistwa we współczesnym świecie

Threatened future of hunting in the contemporary world

ABSTRACT

Dzięciołowski R. 2009. Zagrożona przyszłość myślistwa we współczesnym świecie. Sylwan 153 (6): 413-424.

The future of hunting is threatened in Europe by negative trends developing in the population of hunters. Among these trends three are remarkable, namely: declining number of hunters, aging of hunter population, and declining recruitment. Sustaining number of hunters should be a challenge of the 21st century. It will require a better knowledge of hunter population dynamics. We need to focus on hunters' attitudes and join up with human demographers and population experts to examine those trends. An international center for the study of hunter population could be a solution.

KEY WORDS

hunters' populations, sociology, trends, evolution of hunting

ADDRESSES

Ryszard Dzięciołowski – e-mail: ryszard.dzieciolowski@sggw.pl

Katedra Ochrony Lasu i Ekologii; SGGW; ul. Nowoursynowska 159; 02-776 Warszawa

Wstęp

Wiek XX był świadkiem wzrostu liczebności wielu gatunków zwierząt łownych. W Europie dotyczy to właściwie wszystkich jeleniowatych, dzików, bobrów, niektórych dużych drapieżników (wilk, niedźwiedź brunatny) oraz dzikich gęsi. W Ameryce Północnej trend jest podobny, a wśród przykładów pozytywnych należy wymienić jeszcze dzikiego indyka [Heberlein 2006]. Wzrost ten jest skutkiem korzystnych zmian w leśnym i tundrowym (gęsi) środowisku bytowania wymienionych gatunków. W dużo mniejszym stopniu jest zasługą zabiegów gospodarki łowieckiej. Dowodem na decydującą rolę zmian krajobrazowych jest sytuacja zwierzyny drobnej. Otóż populacje kuropatw i zajęcy, mimo różnorodnych zabiegów ratowniczych, wykazują tendencję spadkową od kilku już dziesięcioleci.

Obecnie największym wyzwaniem myślistwa jest sytuacja w trzecim członie triady: zwierzę – środowisko – człowiek. Wiemy stosunkowo dużo na temat biologii i ekologii zwierząt łownych. Badania nad charakterystyką środowiska bytowania zwierzyny rozwijają się pomyślnie, głównie dzięki nowym narzędziom badawczym, jak radiotelemetria i GIS. Natomiast socjologia myśliwych pozostaje dziedziną dopiero odkrywaną. Tymczasem z tej właśnie strony płyną największe zagrożenia dla przyszłości łowiectwa we współczesnym świecie.

Malejąca popularność myślistwa

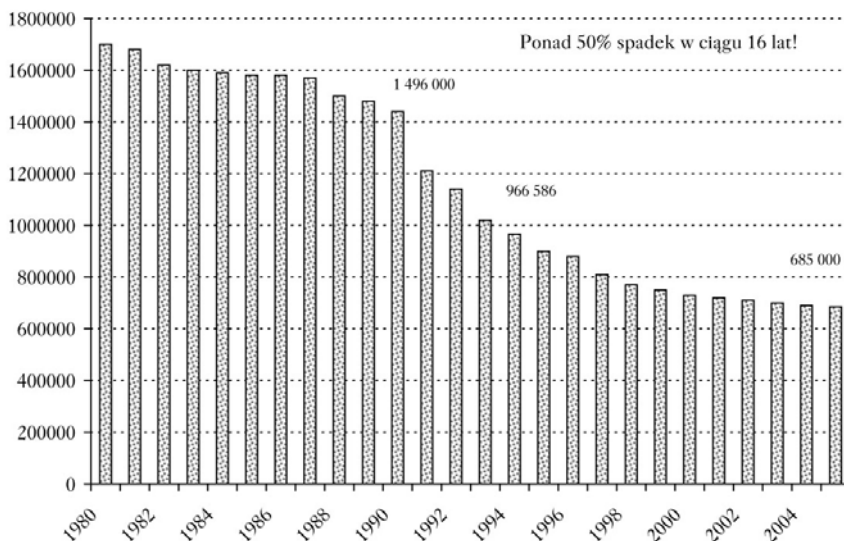
Trend ten występuje szczególnie wyraźnie w krajach o romańskim systemie łowiectwa [Dzięciołowski 2001]. Doskonałym przykładem są tu Włochy (ryc. 1). Po okresie łagodnego spadku w dziesięcioleciu od 1981 do 1990 roku nastąpił gwałtowny spadek liczby myśliwych z 1 496 000 w 1990 roku do 685 000 w 2005 roku, czyli o ponad 50% w ciągu 16 lat. Regionalnego przykładu

tej tendencji dostarcza Piemont w północnych Włoszech. Ludność regionu liczy 429 000 osób, a udział myśliwych w populacji wynosi 5,5%. Tendencja spadku w latach 2000-2003 jest tu bardzo wyraźna (ryc. 2). O tym, że popularność myślistwa spada w całej Europie, przekonują dane prezentowane na rycinie 3. Na 20 ujętych w zestawieniu państw w 11 zanotowano spadek liczebności myśliwych w okresie 1995-2005. Nie znaczy to, że w pozostałych 9 krajach nastąpił wzrost ich liczebności. Wyraźny wzrost wystąpił tylko w Irlandii i Wielkiej Brytanii, niewielki zaś w Norwegii i Austrii. W Luksemburgu, Szwajcarii, Niemczech, Polsce i na Węgrzech liczebność myśliwych była stała w rozpatrywanym okresie.

Spadek uprawiania myślistwa następuje nawet w USA, przy czym jest on wyraźnie zróżnicowany w odniesieniu do poszczególnych kategorii zwierzyny. Najgłębszy spadek wystąpił w kategorii polowań na zwierzynę drobną, co przypomina sytuację w Europie (ryc. 4). Podobnie głęboki spadek nastąpił w uprawianiu polowań na ptactwo wodne i „inną zwierzynę”. Najmniejszą redukcję udziału wykazują polowania na zwierzynę grubą, co również jest zgodne z sytuacją europejską. Dane te odzwierciedlają światowy trend spadku liczebności zwierzyny drobnej (polnej) i wzrostu liczebności zwierzyny grubej (leśnej). Spadek popularności myślistwa stoi w jaskrawej sprzeczności ze wzrostem popularności wędkarstwa (ryc. 5). Na rycinie tej uwidoczono wskaźnik odnoszący zmiany do sytuacji w roku 1955 przyjętej za 100%.

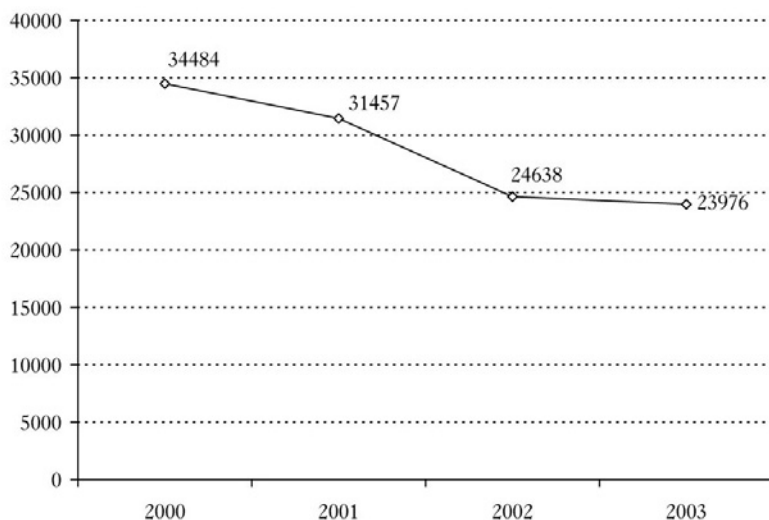
W stanie Wirginia w latach 1995-2005 nastąpił spadek sprzedaży licencji myśliwskich o 13%, w tym samym czasie liczebność ludności w Wirginii wzrosła o niemal milion, do 7,6 mln. Procent posiadaczy licencji spadł z 12,2% do 9,3%, co jest ciągle bardzo wysokim udziałem myśliwych w społeczeństwie w porównaniu z Europą. W Kanadzie również wystąpił spadek liczebności myśliwych zarówno w liczbach bezwzględnych, jak i w stosunku do liczby ludności. Rycina 6 przedstawia zmiany procentowego udziału myśliwych w społeczeństwie Kolumbii Brytyjskiej w latach 1976-2003.

Obraz nie jest jednak tak jednostronny. Są bowiem przykłady wzrostu liczby myśliwych lub sytuacji stabilnej. I tak na przykład w Austrii liczba wydanych licencji myśliwskich wzrosła

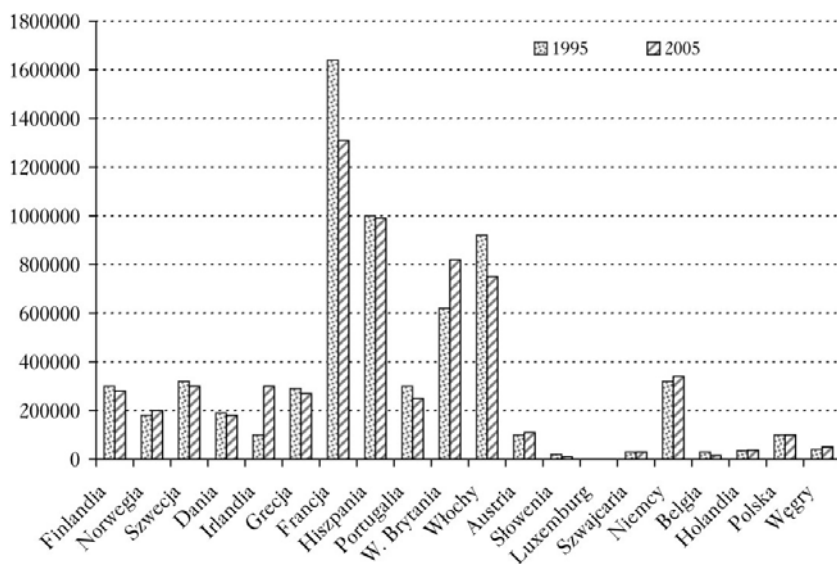
Ryc. 1.

Liczebność myśliwych włoskich [Heberlein 2008]
Number of Italian hunters [Heberlein 2008]

Ryc. 2.

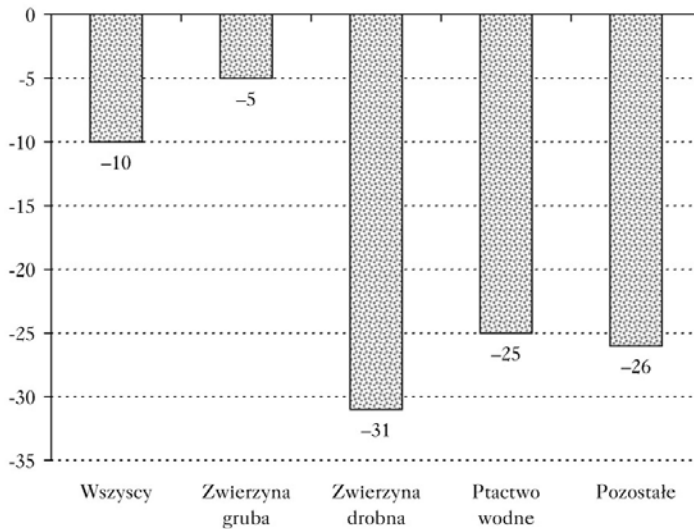
Liczebność myśliwych w rejonie Piemontu, północne Włochy [Heberlein 2008]
 Number of hunters in Piedmont, northern Italy [Heberlein 2008]

Ryc. 3.

Myśliwi w Europie [Heberlein 2008]
 Hunters in Europe [Heberlein 2008]

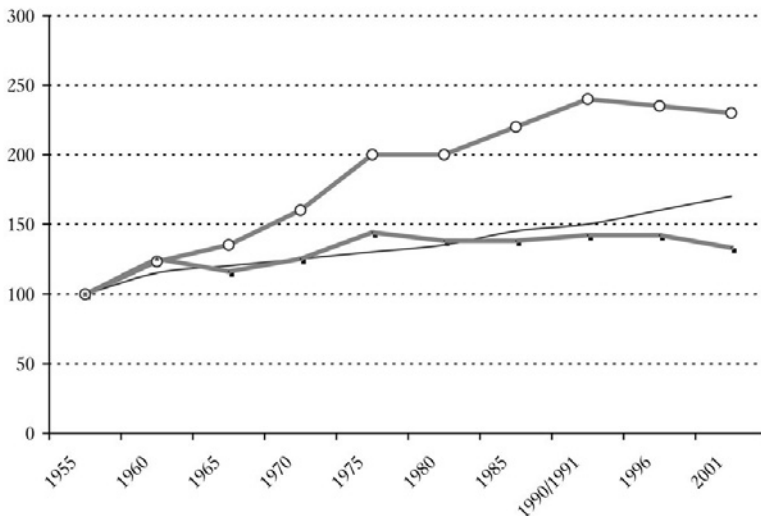
w latach 1957-2007 (ryc. 7). W ciągu ostatniego półwiecza liczba ta uległa niemal podwojeniu. Kolejnego przykładu dostarczają Niemcy, gdzie liczba posiadaczy licencji również wykazała pewien wzrost w latach 1968-2005 (ryc. 8). Gwałtowny skok w roku 1989 wynikał prawdopodobnie z faktu zjednoczenia Niemiec. W Szwajcarii, podobnie jak w Polsce i na Węgrzech, liczeb-

Ryc. 4.

Procentowy spadek liczby myśliwych w USA w latach 1996-2006 w zależności od kategorii polowań [Heberlein 2008]

Decrease (%) in number of hunters in the USA in years 1996-2006 regarding category of game [Heberlein 2008]

Ryc. 5.

Zmiany w liczebności ludności, wędkarzy i myśliwych w USA w latach 1955-2001 [Heberlein 2008]

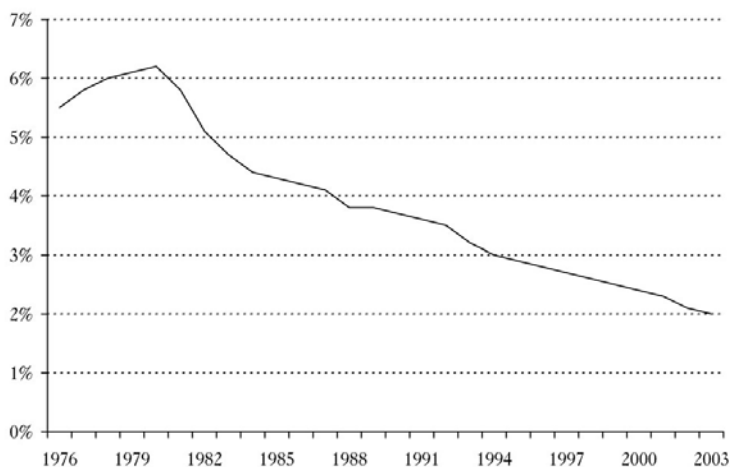
Changes in population as well as in number of anglers and hunters in the USA in years 1955-2001 [Heberlein 2008]

Sytuację z 1955 przyjęto za 100%

Situation in 1955 was set as 100%

ność myśliwych utrzymuje się na jednakowym poziomie przy nieznacznych wahaniami rocznych (ryc. 9).

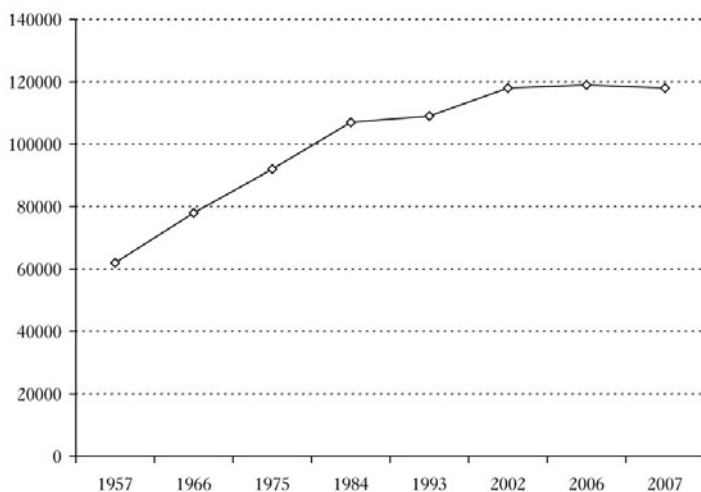
Natomiast kanadyjska prowincja Quebec dostarcza przykładu długofalowych zmian w liczebności posiadaczy licencji (ryc. 10). W prowincji tej myśliwi stanowią ok. 7% ludności. Łączna

Ryc. 6.

Zmiany procentowego udziału myśliwych w społeczeństwie w Kolumbii Brytyjskiej (Kanada) w latach 1976-2003

Changes in share of hunters in the population of British Columbia (Canada) in years 1976-2003

Ryc. 7.

Sprzedż licencji myśliwskich w Austrii w latach 1957-2007 [Heberlein 2008]

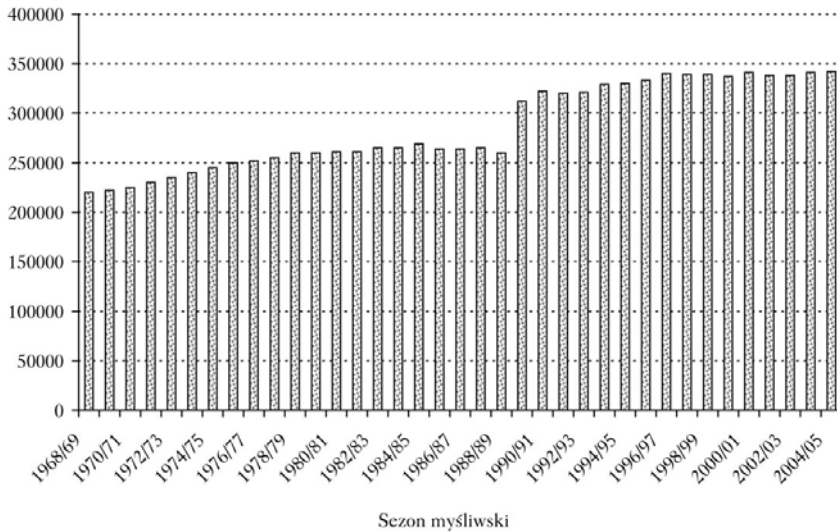
Sale of hunter licenses in Austria in years 1957-2007 [Heberlein 2008]

liczba myśliwych miejscowych i przyjezdnych wykazuje wyraźne wahania w poszczególnych latach od 1996 do 2006 roku.

Powyższy przegląd dowodzi przewagi sytuacji spadku liczebności myśliwych w badanych krajach i regionach w porównaniu z wzrastającą bądź ustabilizowaną ich populacją.

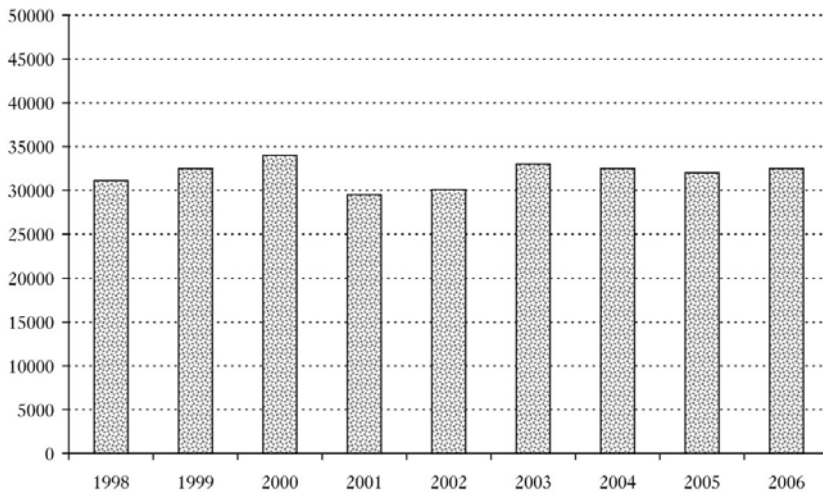
Starzejąca się populacja myśliwych

Światowe populacje myśliwych ulegają procesowi starzenia się. Ludność państw zachodnich starzeje się również, jednak w populacjach myśliwych proces ten jest szybszy i głębszy – dowodzi

Ryc. 8.

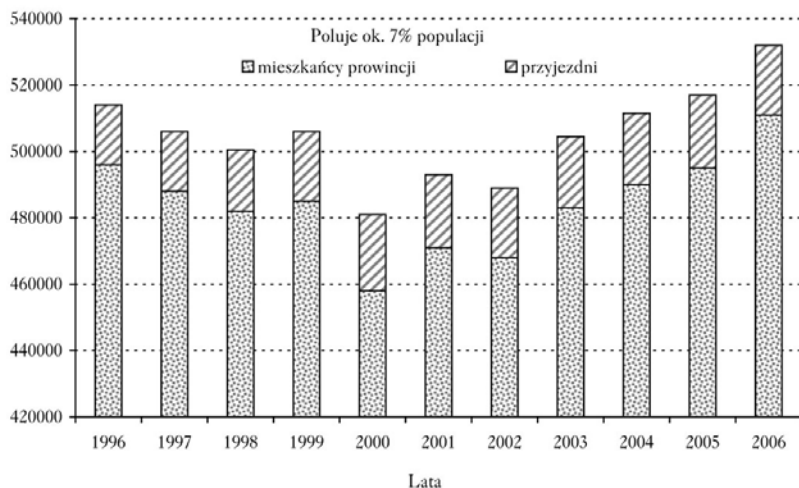
Liczba posiadaczy licencji myśliwskich w Niemczech latach 1968-2005 [Heberlein 2008]
 Number of hunting license holders in Germany in years 1968-2005 [Heberlein 2008]

Ryc. 9.

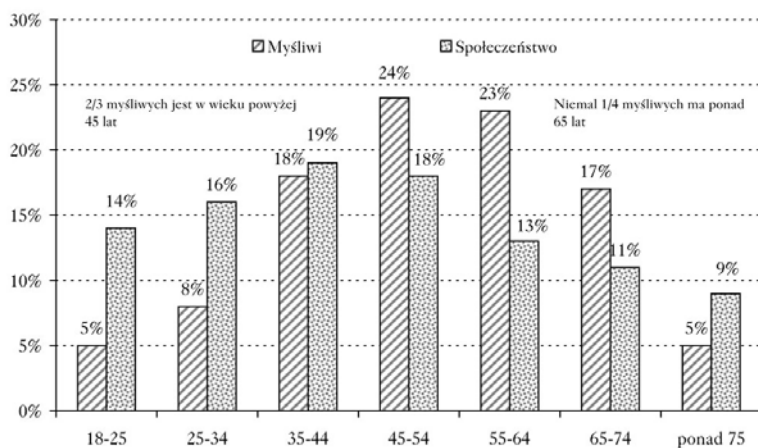
Liczebność myśliwych w Szwajcarii w latach 1998-2006
 Number of hunters in Switzerland in years 1998-2006

tego przykład Francji (ryc. 11). Okazuje się, że 2/3 myśliwych w tym kraju jest w wieku ponad 45 lat, a niemal 1/4 w wieku ponad 65 lat. Otóż w klasach wieku od 18 do 44 lat myśliwych jest mniej niż wynikałoby to z udziału tych klas wieku w społeczeństwie. Natomiast w klasach wieku 45-75 lat występuje nadreprezentacja myśliwych i dopiero w wieku ponad 75 lat ich udział maleje. Bardzo podobny obraz wykazuje prowincja Piemont w północnych Włoszech (ryc. 12). W prowincji tej niemal 2/3 myśliwych ma ponad 50 lat. Tu również w klasach wieku 18-40 lat myśliwych jest mniej niżby to wynikało z układu klas wieku w społeczeństwie.

Ryc. 10.

Posiadacze licencji myśliwskiej w kanadyjskiej prowincji Quebec w latach 1996-2006 [Heberlein 2008]
Number of hunting license holders in Quebec (Canada) in years 1996-2006 [Heberlein 2008]

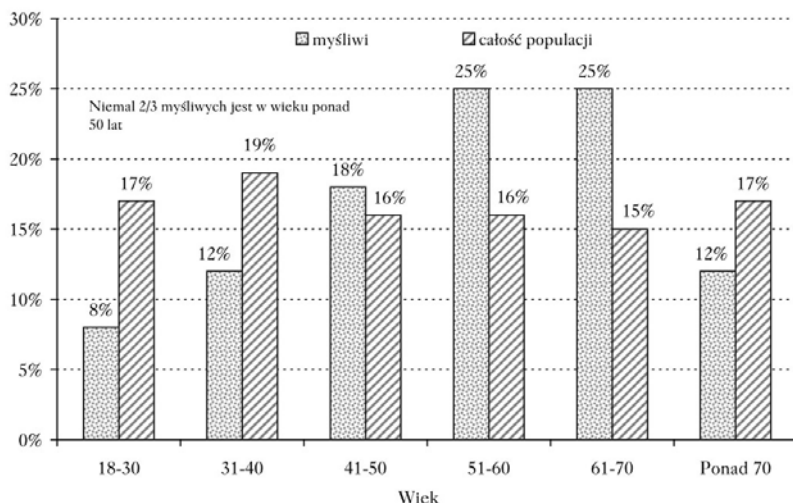

Ryc. 11.

Porównanie wieku ludności z wiekiem myśliwych we Francji [Heberlein 2008]
Age structure of population and hunters of France [Heberlein 2008]

Poczynając od wieku 41 lat występuje nadreprezentacja myśliwych. W klasie wieku ponad 70 lat ich udział maleje. Okazuje się, że zjawisko starzenia się populacji myśliwych ma bardzo podobny przebieg w dwóch krajach o licznej populacji myśliwych.

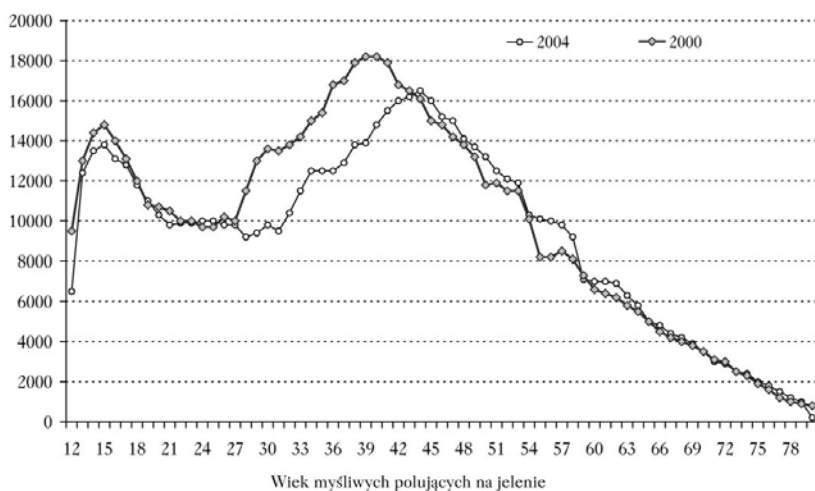
Zjawisko starzenia się populacji myśliwych zaobserwowano także na kontynencie północno-amerykańskim. Rycina 13 ukazuje zmiany w rozkładzie wieku u myśliwych ze stanu Wisconsin (USA) w roku 2000 i 2004. Widać wyraźny spadek liczebności myśliwych w wieku 27-42 lata. Natomiast w kanadyjskiej prowincji Quebec sytuacja najwyraźniej odbiega od europejskiej (ryc. 14). Tutaj udział myśliwych jest większy niżby to wynikało z układu klas wieku w społeczeństwie poczynając od wieku 25, a od wieku 54 lat maleje. Zwraca uwagę duży udział myśliwych w najmłodszej klasie wieku (15-24 lata). Aż 2/3 myśliwych jest w wieku poniżej 45 lat.

Ryc. 12.

Porównanie wieku ludności Piemontu (płn. Włochy) z wiekiem myśliwych w poszczególnych klasach wieku [Heberlein 2008]

Age structure of population and hunters in Piedmont (northern Italy) [Heberlein 2008]

Ryc. 13.

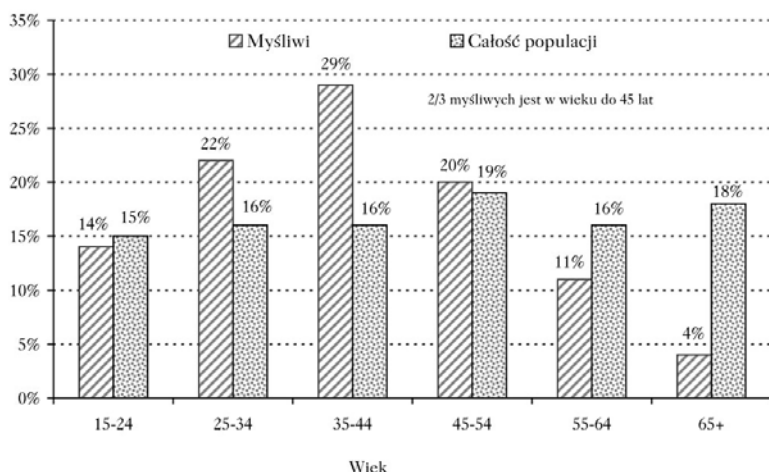
Rozkład wieku wśród myśliwych ze stanu Wisconsin – porównanie sytuacji w latach 2000 i 2004 [Heberlein 2008]

Age structure of hunters in Wisconsin (USA) in years 2000 and 2004 [Heberlein 2008]

Powstaje pytanie o wpływ, jaki będą miały współczesne zmiany w rozkładach wieku populacji myśliwych na przyszłość łowiectwa?

Spadająca rekrutacja kandydatów na myśliwych

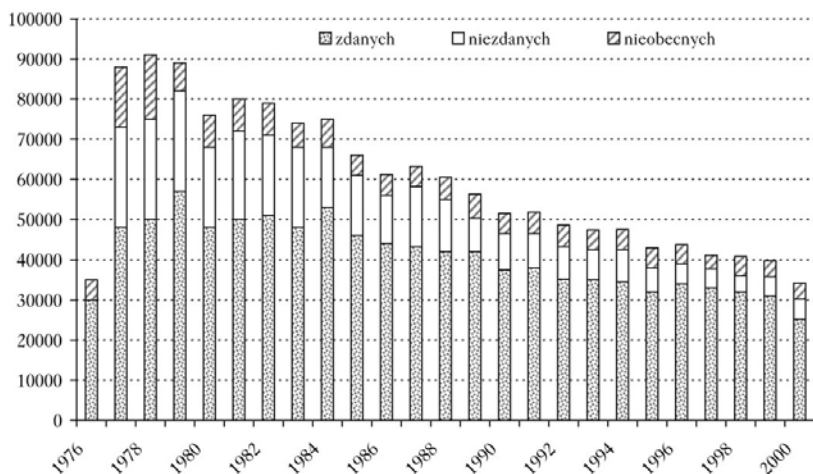
Jedną z głównych przyczyn zjawiska starzenia się populacji myśliwych jest zmniejszająca się liczba kandydatów na myśliwych. Rycina 15 ukazuje wyniki egzaminów wstępnych uprawniających do otrzymania licencji myśliwskiej we Francji w latach 1975-2000. W okresie tym

Ryc. 14.

Porównanie wieku ludności prowincji Quebec z wiekiem myśliwych w poszczególnych klasach wieku [Heberlein 2008]

Age structure of population and hunters in Quebec [Heberlein 2008]

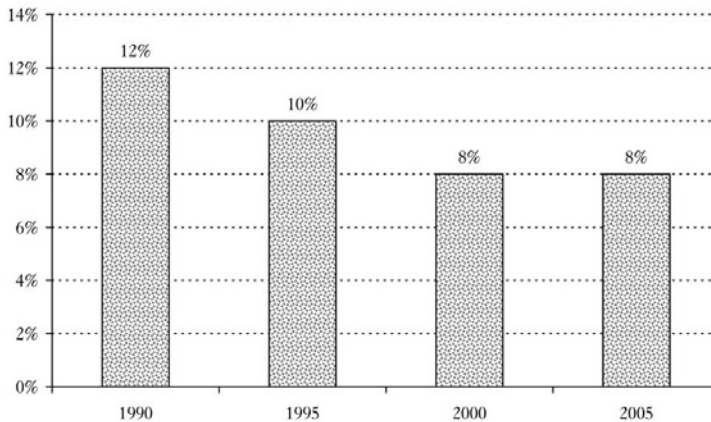

Ryc. 15.

Wyniki egzaminów na licencję myśliwską we Francji w latach 1975-2000 [Heberlein 2008]

Results of examinations for hunting license in France in years 1975-2000 [Heberlein 2008]

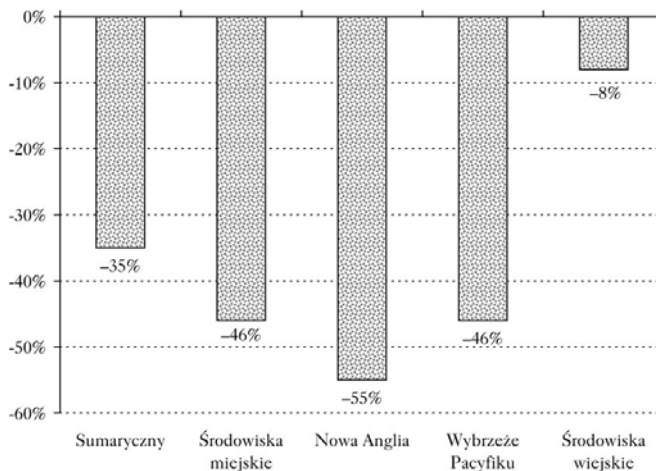
nastąpił wyraźny spadek liczby osób zgłaszających się na egzamin. Atmosfera domu mającego jakiś związek z łowiectwem jest często motywem skłaniającym do udziału w myślistwie. W USA przeprowadzono odpowiednie badania. Rycina 16 ukazuje spadek liczebności dzieci (w wieku od 6 lat), które w domu zetknęły się z myślistwem. Z kolei rycina 17 przedstawia zróżnicowany spadek inicjacji myśliwskiej w różnych środowiskach w USA. Okazuje się, że największy spadek następował w stanie Nowa Anglia na wschodnim wybrzeżu. Wysoki (46%) spadek zanotowano wśród ludności miejskiej oraz na wybrzeżu Pacyfiku. Średnia krajowa wysokość spadku inicjacji myśliwskiej wynosi 35%. Wśród ludności wiejskiej spadek inicjacji był najmniejszy, czego można było oczekiwać.

Ryc. 16.

Procent dzieci (w wieku od 6 lat) pochodzących z domów uczestniczących w myślistwie w USA [Heberlein 2008]

Frequency of children (above 6 years old) of hunter houses origin in USA [Heberlein 2008]

Ryc. 17.

Procentowy spadek inicjacji myśliwskiej w różnych środowiskach w USA w latach 1990-2005 [Heberlein 2008]

Decrease (%) in hunters initiation in various social groups in USA in years 1990-2005 [Heberlein 2008]

Dyskusja

Zapewnienie trwałości myślistwa jest dla łowiectwa wyzwaniem obecnych czasów. Opisane trzy tendencje występujące w światowym łowiectwie, a mianowicie malejąca w Europie i w USA liczebność myśliwych, starzenie się ich populacji oraz zmniejszająca się liczba chętnych do uprawiania myślistwa stanowią realne zagrożenie dla jego przyszłości.

Utrzymanie łowiectwa jako formy mądrego użytkowania odnawialnych zasobów przyrody jest ważne z kilku względów. Po pierwsze, myślistwo dostarcza korzyści wynikających z jego rekreacyjnego charakteru. Jest rodzajem rekreacji wiążącej jej uczestników z przyrodą i jej ochroną. Dostarcza kadr kompetentnych i zaangażowanych obrońców dzikiej fauny, chętnych

do współpracy w działaniach na jej rzecz. Zapewnia fundusze i polityczne wsparcie dla idei ochrony dzikich zwierząt i ich środowiska w sensie ogólnym. Po drugie - myślistwo dostarcza znacznych ilości ekologicznie bezpiecznej żywności o wysokiej jakości. Zapewnia też kontrolę liczebności populacji zwierząt, które takiej kontroli wymagają. Wreszcie, myślistwo jako historycznie utrwalona tradycja w zakresie kultury i obyczajów, zasługuje na zachowanie podobnie jak inne formy życia kulturalnego.

Istnieje więc pilna potrzeba wzmocnienia badań naukowych w zakresie socjologii łowiectwa. W tym celu należy zgromadzić większą wiedzę o dynamice liczebności populacji myśliwych, traktować badania te z równą powagą co badania nad populacjami zwierząt oraz starannie analizować poszczególne przypadki zmian liczebności, by zrozumieć ich przyczyny. Powinny to być badania interdyscyplinarne obejmujące socjologiczną charakterystykę społeczności myśliwych [Heberlein 1988]. Należy także ujednoczyć metodykę zbierania danych w poszczególnych krajach tak, by stosować jednolity podział na klasy wieku myśliwych i wprowadzić rozróżnienie płci. Trudno bowiem wyobrazić sobie biologa nie biorącego po uwagę rozkładu płciowo-wiekowego badanej populacji.

Powstaje zatem potrzeba utworzenia międzynarodowego ośrodka lub zespołu do badań nad socjologią myśliwych. Do tego celu nadaje się jedna z międzynarodowych organizacji łowieckich jak FACE lub CIC. Ośrodek taki powinien prowadzić badania długofalowe, odpowiednio finansowane, o charakterze interdyscyplinarnym, obejmującym takie dziedziny nauk, jak demografia, biologia, socjologia, geografia, antropologia i psychologia.

Wnioski

- ✦ Malejąca popularność myślistwa, starzenie się populacji myśliwych oraz spadająca rekrutacja występujące we współczesnym myślistwie stanowią poważne zagrożenie dla jego przyszłości.
- ✦ Istnieje pilna potrzeba rozwinięcia interdyscyplinarnych badań nad socjologią myśliwych w celu określenia przyczyn powyższych trendów oraz opracowania środków zaradczych.

Literatura

- Dzięciolowski R. 2001. Łowiectwo doby współczesnej. Sylwan 145 (3): 111-123.
 Heberlein T. 1988. Improving Interdisciplinary Research: Integrating the Social and Natural Sciences. Society and Natural Resources 1: 5-16.
 Heberlein T. 2006. Sustaining Hunter Numbers. Board of Regents of the University of Wisconsin System.
 Heberlein T. 2008. Sustaining Hunter Numbers. <http://www.dr.s.wisc.edu/heberlein/>

SUMMARY

Threatened future of hunting in the contemporary world

Hunting and game management is based on relationships between game animals, their habitats, and humans. While we have a good knowledge on the first two pillars of the triad, the third one is only emerging. Incidentally, the most serious threats for the future of hunting in the contemporary world come from that side.

Hunting is losing its attendance both in Europe and North America. This is evidenced by Figures 1-4. Surprisingly, the popularity of fishing is growing at the same time (Fig. 5). There are, although few, examples of an increase in number of hunters, e.g. in Austria and Germany (Figs. 7 and 8). In Poland, Hungary, and Switzerland number of hunters is stable with minor fluctuations (Figs. 9 and 10).

Another trend in hunters' sociology is the aging of their populations (Figs. 11-13). There are few exceptions from this tendency, e.g. Canadian province of Quebec (Fig. 14). The declining number of recruitments to hunting constitutes the third trend present in society (Figs. 15-17).

Maintaining of hunting as a wise use of renewable natural resources is essential for a number of reasons. The first of them is the recreational value of hunting. Secondly, hunting provides remarkable quantities of ecologically safe food, i.e. venison. It also makes possible the reduction in number of animal populations which require control. Finally, hunting as a traditional behavior deserves protection similarly as other forms of culture.

There is an urgent need for the intensification of scientific research in hunting sociology. Sound knowledge of the dynamics of hunting populations ought to be acquired. Studies on hunting sociology should receive equal attention to that of studies on game populations. These ought to be interdisciplinary studies embracing such disciplines as demography, biology, sociology, geography, anthropology and psychology.